

اولويت هاي پژوهشي زن و خانواده

بامحوريت «الکوی سوم زن مسلمان: بامیت، ابعاد و الزامات حکمرانی و تحقق آن»

معاونت پژوهش

پاییز ۱۴۰۴-۱۴۰۳

دیباچه

روند روزافزون تحولات علمی و انجام پروژه‌های پژوهشی در حوزه‌های مختلف علوم انسانی از یک سو و هزینه بالای پژوهش و محدودیت‌های سرمایه‌ای از سوی دیگر، ضرورت تعیین حوزه‌های متمرکز برای انجام پژوهش‌های مورد نیاز، متناسب با وضعیت موجود را بیش از پیش بر سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان این عرصه آشکار کرده است. شناسایی اولویت‌های پژوهشی، در برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری تحقیقات پژوهشی نقشی مهم و تأثیرگذاری دارد. نخستین پرسش پس از شناخت موضوع در برنامه‌ریزی‌های تحقیقاتی، اهمیت و اولویت آن در مقام پژوهش است. اولویت‌های پژوهشی در واقع موضوعاتی هستند که نه تنها باید مورد بررسی و اقدام قرار گیرند؛ بلکه باید پیش‌تر از سایر موضوعات و در زمان معینی انجام شوند. از این رو نیازسنجی و شناسایی اولویت‌های پژوهشی بنیادی و کاربردی در جامعه‌الزهرا سلام الله علیها مبتنی بر اسناد بالادستی، مطالبات مقام معظم رهبری مدظله العالی، نیازهای حوزه، جامعه و نظام اسلامی برنامه‌ریزی شده است تا مبنایی برای تخصیص منابع در دسترس به نیازها و مطالبات پژوهشی طلاب جامعه باشد.

معاونت پژوهش با عنایت به بند ۷ مأموریت‌های حوزه‌های علمیه خواهران مبنی بر «نظریه‌پردازی و تولید علم در حوزه‌های مختلف علوم اسلامی انسانی و نظامات اسلامی انسانی به‌ویژه عرصه زن و خانواده» و با توجه به هدف «ارتقای جهت‌دهی آثار علمی در راستای تأمین نیازها و مسئله‌محور نمودن پژوهش‌ها» در نقشه راهبردی پژوهش و نیز تمرکز بر نیازهای موجود در جامعه‌الزهرا سلام الله علیها، پروژه «اولویت‌های پژوهشی» را طراحی و برنامه‌ریزی کرده است. نظر به اهمیت نقش و جایگاه زنان در جامعه و تلاش برای تحکیم و تعالی این جایگاه و در راستای تحقق مأموریت‌های حوزه‌های علمیه خواهران^۱ و اهداف و وظایف جامعه‌الزهرا سلام الله علیها در سند چشم‌انداز، رصد مسائل حوزه «زن و خانواده» به عنوان نخستین گام در اولویت برنامه‌های معاونت پژوهش قرار گرفته است.

۱. احیاء هویت والا، تبیین و تثبیت الگوی زن مسلمان برای حضور در عرصه‌های فردی، خانوادگی، اجتماعی، تربیتی، علمی و مهارتی.

مقدمه

معاونت پژوهش جامعه الزهرا سلام الله علیها در سه ماهه چهارم سال ۱۴۰۲ و سه ماهه نخست سال ۱۴۰۳، با بهره‌مندی از ظرفیت کارشناسان داخلی و تیم نخبگانی درون سازمانی و برون سازمانی و برگزاری جلسات متعدد، شاخه‌های موضوعی مختلفی در حوزه زنان را رصد کرد. پس از آن موضوع «الگوی سوم زن مسلمان» را از نظر مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی} با هدف بررسی چالش‌ها و ارائه راهکارهای عملیاتی به منظور ارائه الگوی سوم زن مسلمان ایرانی و به عنوان محور اصلی پروژه اولویت‌های پژوهشی زن و خانواده قرار داد.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران یکی از مسائلی که به شکلی جدی مورد بحث و توجه افکار عمومی ایران و جهان قرار گرفت، موضوع «زن» بوده است. هر یک از مکاتب گوناگون و ایدئولوژی‌های سکولار مدرن به فراخور مبانی و جهت‌گیری‌های خود، نگاهی خاص به مقوله زن را ترویج می‌کردند و فرهنگ عمومی جوامع مختلف تحت تأثیر این نگاه‌ها ساخته می‌شد، اما انقلاب اسلامی رویکردی نو و تحول‌آفرین را در این موضوع داشته است. این نگاه جدید در قالب کنش‌گری و فعالیت «زن مسلمان ایرانی» عینیت یافت و به تعبیر حضرت آیت الله امام خامنه‌ای^{مدظله‌العالی} «الگوی سوم زن» را تحقق بخشید. در الگوی سوم که براساس گفتمان انقلاب اسلامی و رهنمودهای حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری^{مدظله‌العالی} شکل گرفت، «زن» هم رکن خانواده است و هم در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و حکومتی، مشارکت اثرگذار و فعال دارد. الگوی سوم زن، یک الگوی مستقل از الگوی غرب و شرق است و براساس الگوی سوم زن و گفتمان انقلاب اسلامی، زن نقشی «تاریخ‌ساز» و «تمدن‌ساز» دارد. برخلاف الگوی زن غربی زن در الگوی سوم، توحیدمحور و تمدن‌ساز است. در دوران معاصر، مخالفین و معاندین اسلام از طریق فضای مجازی به دنبال آن هستند که ادراکات معرفتی جامعه را مختل کنند و الگوی زن را تغییر دهند.

جامعه الزهرا سلام الله علیها به عنوان بزرگترین حوزه علمیه خواهران در جهان تشیع در بازخورد به این هجمه‌ها، زمینه‌سازی برای دستیابی به الگوی سوم زن مسلمان را دستور کار خود قرار داده است؛ بانویی که افزون بر ایفای نقش مادری و همسری، کنشگر اجتماعی، سیاسی و فرهنگی، تمدن‌ساز نیز باشد و از پیروی الگوی شرق و غرب پرهیز کند. با در نظر گرفتن اهداف، مأموریت‌ها، ظرفیت‌ها و مزیت نسبی جامعه الزهرا سلام الله علیها براساس توافقات صورت گرفته، موضوع «الگوی سوم زن مسلمان: ماهیت، ابعاد و الزامات حکمرانی در تحقق آن» به عنوان محور اصلی اولویت پژوهشی حوزه زن و خانواده تعیین و بر این اساس محورهای موضوعی پیشنهادی تدوین گردید.

محور ۱: «اولویت‌های پژوهشی گروه مطالعات زنان»

محور اول: مبانی نظری

- تعریف مفهومی و عملیاتی الگوی سوم زن مسلمان
- مفاهیم بنیادین الگوی سوم زن مسلمان (الهیاتی، انسان شناختی، ارزش شناختی)
- شاخص‌های فردی و اجتماعی الگوی سوم زن مسلمان
- مدل مفهومی الگوی سوم زن مسلمان در اندیشه مقام معظم رهبری ^{مدظله‌العالی}
- بررسی سیر تطور الگوی سوم زن مسلمان در انقلاب اسلامی بنا بر اندیشه امامین انقلاب
- تبارشناسی مفاهیم مشابه و وابسته به الگوی سوم در آثار اندیشمندان اسلامی
- مولفه‌های الگوی سوم زن مسلمان در اندیشه عالمان مسلمان

محور دوم: الزامات حکمرانی تحقق الگوی سوم زن مسلمان

۱) مسئولیت‌های حاکمیتی

- الگوی سوم و مسئولیت‌های آموزشی و تربیتی حاکمیت
- الگوی سوم و مسئولیت‌های حمایتی و خدماتی حاکمیت
- الگوی سوم و مسئولیت‌های تقنینی و قضایی حاکمیت
- الگوی سوم و مسئولیت‌های سیاسی و نظارتی حاکمیت
- حاکمیت و جایگاه زنان در روند شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی
- برنامه جامع اقدام از منظر حکمرانی برای عملیاتی کردن الگوی سوم
- نقش نهادها (آموزش و پرورش، مراکز دانشگاهی، حوزوی و...) در تحقق الگوی سوم
- بایسته‌های حاکمیت در مسائل زنان (تشکیل خانواده، جمعیت، تربیت فرزندان، تحصیل، عفاف و حجاب، بهداشت، اشتغال، ورزش و ...)

۲) جامعه‌پذیری تحقق الگوی سوم زن مسلمان

- زمینه‌سازی برای ترویج گفتمان سوم در سطح جامعه
- زمینه‌سازی برای ترویج گفتمان سوم در سطح سیاست‌گذاری
- خوشایندسازی، الگوسازی و هنجارسازی
- طراحی مدل راهبردی تحقق الگوی سوم زن مسلمان

۳) تبیین مسائل بانوان در الگوی سوم زن مسلمان

- نسبت الگوی سوم زن مسلمان با مفهوم مادری
- نسبت الگوی سوم زن مسلمان با واقعیات اجتماعی امروز
- مقایسه الگوی سوم زن مسلمان با الگوی رقیب
- نقش مردان در اجرای الگوی سوم بر اساس دیدگاه‌های مقام معظم رهبری ^{مدظله‌العالی}
- نقش تربیتی زن مسلمان در شکل‌گیری هویت دینی و انقلابی
- کنشگری زنان ایران در پرتو الگوی سوم زن مسلمان
- اشتراکات و افتراقات الگوی اول، دوم و سوم زن مسلمان
- سالمندی و الگوی سوم زن مسلمان
- راهکارهای گفتمان‌سازی الگوی سوم در فضای مجازی
- ظرفیت‌ها و محدودیت‌های رسانه در تحقق و معرفی الگوی سوم زن مسلمان

محور ۱: «اولویت‌های پژوهشی گروه مطالعات زنان»

- پدیدارشناسی ادراک بانوان طلبه از الگوی سوم زن مسلمان
- پدیدارشناسی ادراک دختران نوجوان از الگوی سوم زن مسلمان
- پدیدارشناسی ادراک پسران آماده ازدواج از الگوی سوم زن مسلمان
- بایسته‌های سبک زندگی مبتنی بر الگوی سوم در مدیریت بدن و اوقات فراغت
- الگوی سوم زن مسلمان و امداد فرهنگی
- الگوی سوم زن مسلمان؛ آرمانی مطلق یا مفهومی منعطف
- تاثیر فضای نوین شهری (مراکز شتاب دهنده و فضاهای کار اشتراکی مادر و کودک) در تحقق الگوی سوم زن مسلمان
- بایسته‌های آموزشی حوزه خواهران در تحقق الگوی سوم زن مسلمان
- نسبت الگوی سوم با برنامه‌های آشکار و پنهان مدارس دخترانه
- موانع و اقتضائات نقش خانوادگی و اجتماعی زنان در اجرای صحیح الگوی سوم
- الگوی سوم و چالش‌های رسانه و فضای مجازی
- الگوی سوم زن و سنت‌های خانوادگی اقوام، ظرفیت‌ها و تهدیدها
- ارائه مدل راهبردی حل تعارضات
- تحلیل معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه الگوی سوم زن

۴) موانع تحقق الگوی سوم زن مسلمان

- موانع روانشناختی
- موانع جامعه شناختی
- موانع فرهنگی
- خلأها و تعارض‌های هویتی
- تاثیر الگوهای نوظهور جهانی خانواده
- چالش و تعارض حضور اجتماعی زن مسلمان و وظایف خانوادگی

محرور ۲: «اولیت های پژوهشی گروه تاریخ و تمدن»

- الگوی سوم و نقش زنان در تحولات اجتماعی - سیاسی در طول تاریخ (صدر اسلام، امویان، عباسیان و..)
- الگوی سوم و فعالیت های فرهنگی زنان شیعه در طول تاریخ (صدر اسلام، امویان، عباسیان و..)
- چالش های حضور اجتماعی - سیاسی زنان مسلمان در طول تاریخ (صدر اسلام، امویان، عباسیان و..)
- نقش زنان شیعه در حفظ و ترویج فرهنگ مقاومت در طول تاریخ
- مشارکت زنان در فعالیت های سیاسی انقلابی با تأکید بر مولفه های الگوی سوم
- تطبیق الگوی سوم زن مسلمان معاصر با بانوان تاثیرگذار تاریخ اسلام
- فعالیت زن ایرانی دوره قاجار و پهلوی در بستر سازی رسیدن به الگوی سوم
- تعاریف جریان های سیاسی بعد انقلاب از الگوی سوم زن مسلمان
- الگوی سوم زن مسلمان، در حاکمیت و امنیت و شکل گیری تمدن اسلامی
- واکاوی تجربیات عینی زنان موفق انقلاب اسلامی در تحقق الگوی سوم زن مسلمان

محور ۳: «اولویت‌های پژوهشی گروه تبلیغ»

- نقش تبلیغی زن مسلمان در طول تاریخ در شکل‌گیری تمدن اسلامی
- نقش تبلیغی زن مسلمان در حکمرانی فضای سایبر، جنگ شناختی و جنگ ترکیبی
- جایگاه مبانی اخلاقی و معنوی زنان در شکل‌دهی به شخصیت زن اسلامی
- شاخصه‌های سبک زندگی اسلامی زن تراز انقلاب و تفاوت آن با الگوهای سبک زندگی غربی و شرقی
- نقش و مشارکت فرهنگی، تبلیغی و رسانه‌ای زنان در جامعه اسلامی
- نقش و مشارکت فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی زن مسلمان:
 - در مقابله با تهاجم فرهنگی غرب و شرق
 - در حفظ و گسترش فرهنگ اسلامی
 - در سیاست‌گذاری‌های فرهنگی جمهوری اسلامی
 - در تحقق گفتمان انقلاب، ولایت فقیه، امامین انقلاب
 - در پیشرفت علمی و سهم او در تولید علم در جهان اسلام
 - در عرصه‌های هنری با تأکید بر هویت اسلامی
- تحلیل معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه الگوی سوم زن و تأثیر آن بر زندگی خانوادگی و اجتماعی
- بررسی تأثیرات زن مسلمان در عرصه‌های بین‌المللی
- تجربه زیسته زنان تأثیرگذار در تحولات انقلاب

محور ۴: «اولویت‌های پژوهشی گروه تفسیر»

➤ مؤلفه‌های الگوی سوم زن مسلمان در قرآن

➤ راهکارهای دستیابی به الگوی متعالی زن در آموزه‌های قرآنی و سیره اهل بیت (ع)

➤ هنجارسازی الگوی سوم زن مسلمان با تاکید بر منش رفتاری:

○ حضرت مریم

○ آسیه

○ بلقیس

○ مادر و خواهر حضرت موسی

○ دختران حضرت شعیب

➤ موانع جامعه شناختی و روان شناختی تحقق الگوی سوم زن مسلمان از دیدگاه قرآن کریم

➤ دیدگاه مفسران نو اندیش جهان عرب درباره حضور اجتماعی زنان

محور ۵: «اولویت‌های پژوهشی گروه فقه و اصول»

- ظرفیت‌های فقه حکومتی در به ثمر نشستن الگوی سوم زن مسلمان
- تفاوت فقه مقاصدی و فقه حکومتی در تحقق الگوی سوم زن مسلمان
- الگوی سوم زن مسلمان در نسبت با فقه سنتی و فقه پویا
- ماهیت و مشروعیت نظریه الگوی سوم زن مسلمان
- بایسته‌های فقهی الگوی سوم زن مسلمان
- الگوی سوم زن مسلمان و چالش‌های فقهی آن
- فقه اجتماعی و مسائل زن مسلمان
- عاملیت فقه در ترسیم الگوی حکمرانی زن مبتنی بر نظریه الگوی سوم
- مشروعیت الگوی سوم مبتنی بر فقه حکومتی
- الگوی مناسب حکمرانی زن مبتنی بر فقه شیعه
- چالش‌های فقهی و قانونی حکمرانی در تحقق الگوی سوم زن
- چالش‌های فقهی و قانونی حکمرانی زنان
- موضوع شناسی فقهی الگوی سوم
- مشروعیت الگوی سوم مبتنی بر فقه فردی

محور عمده: «اولویت‌های پژوهشی گروه فلسفه و کلام»

- الگوی سوم زن از منظر فلسفی
- مبانی نظری مسائل زن و خانواده (هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی)
- مسائل زن و خانواده از دیدگاه فلسفی (هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی)
- مسأله‌شناسی فلسفی الگوی سوم زن مسلمان
- مبانی ارزش‌شناسی ملاصدرا و الگوی سوم زن مسلمان
- تطبیق جایگاه زن مسلمان در فلسفه اسلامی با دیگر مکاتب فلسفی
- مبانی اعتقادی زنان در شکل‌گیری الگوی سوم زن مسلمان
- مبانی انسان‌شناختی الگوی سوم زن مسلمان
- مبانی ارزش‌شناختی الگوی سوم زن مسلمان
- مقایسه مبانی کلامی الگوی سوم زن مسلمان با الگوهای رقیب

محور ۷: «اولویت‌های پژوهشی گروه تعلیم و تربیت»

- الگوی سوم و تربیت نسل انقلابی
- بررسی الگوی سوم زن از دیدگاه روانشناختی
- الگوی زن مسلمان و نظریه زوجیت گرایی
- موانع روانشناختی تحقق الگوی سوم
- مسئولیت تربیتی حاکمیت در تحقق الگوی سوم زن مسلمان (با لحاظ نقش‌های خانوادگی و اجتماعی زنان)
- ملزومات و راهبردهای تامین معنویت زن مسلمان
- ترسیم الگوی مهارتی زن مسلمان با تاکید بر نقش مادری و همسری
- ارزش‌گذاری ملاک‌های ازدواج با تکیه بر هویت زن مسلمان
- حل مشکل انباشتگی نقش‌های زنان
- واکاوی ویژگی فطری حیا و عفت زن
- فرهنگ‌گذاری ازدواج آسان و فرزندآوری به موقع